

Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder

Tilråkning fra Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder om utvidelse av Nedre Timenes naturreservat i Kristiansand kommune

Vest- Agder fylke

Juli 2016

Innhold

Om verneområdet	3
Hjemmelsgrunnlag	3
Vurdering etter naturmangfoldloven kapittel II	4
Verneverdier	5
Verneformål	5
Andre interesser	5
Saksbehandling	6
Bakgrunn	6
Verneprosessen for området	6
Viktige endringer etter høring av verneplanen	7
Forvaltning, økonomiske og administrative konsekvenser	7
Lokal og sentral høring	7
Innkome høringsinnspill til verneplanen	8
Fylkesmannens vurdering av innspillene	9
Fylkesmannens tilrådning	10
Vedlegg 1 – Beskrivelse av området	11
Vedlegg 2 – Verneforskrift	13

Om verneområdet

Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder legger med dette fram forslag om utvidelse av Nedre Timenes naturreservat i Kristiansand kommune, Vest-Agder fylke. Vernet omfatter skogområder på privat eiendom som er tilbudt staten gjennom ordningen med frivillig vern. Eksisterende naturreservat foreslås utvidet med 199 dekar, og totalt vil verneområdet på Nedre Timenes dekke om lag 1852 dekar.

Nedre Timenes naturreservat ble vernet ved Kgl. Res. 16.12.2011, og ble da vurdert til å inneha nasjonal verneverdi (***). Arealet som nå er tilbudt ble på bakgrunn av de naturfaglige registreringene (2014) vurdert som lokalt til regionalt verneverdig. Fylkesmannen mener at det tilbudte området vil bidra til å styrke verneverdiene i det eksisterende naturreservatet samtidig som det generelt vil bidra til å dekke opp mangler ved skogvernet i Norge.

Navn	Kommune	Areal utv.	Totalareal	Verneverdi
Nedre Timenes	Kristiansand	199 daa	1852 daa	Nasjonal (***)

Hjemmelsgrunnlag

Området foreslås vernet som en utvidelse av eksisterende Nedre Timenes naturreservat i medhold av lov av 19. juni 2009 nr.100 om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven). I loven er det gitt hjemmel for opprettelse av ulike vernekategorier i §§ 35 til 39. Generelle mål for områdevern følger av naturmangfoldlovens § 33. Formålet med det enkelte verneområdet må imidlertid beskrives konkret og knyttes opp mot vilkårene som gjelder for den enkelte vernekategori i §§ 36 og 37. Naturreservat er den strengeste verneformen etter naturmangfold-loven.

Vedtak om opprettelse av naturreservater treffes av Kongen i statsråd etter naturmangfold-lovens § 37, som lyder slik:

«Som naturreservat kan vernes områder som

- a) inneholder truet, sjelden eller sårbar natur,*
- b) representerer en bestemt type natur,*
- c) på annen måte har særlig betydning for biologisk mangfold,*
- d) utgjør en spesiell geologisk forekomst eller*
- e) har særskilt naturvitenskapelig verdi.*

Som naturreservat kan også vernes et område som er egnet til ved fri utvikling eller aktive gjenopprettingsiltak å få verneverdier som nevnt i første ledd.

I et naturreservat må ingen foreta noe som forringer verneverdiene angitt i verneformålet. Et naturreservat kan totalfredes mot all virksomhet, tiltak og ferdsel. I forskriften kan det gis bestemmelser om vern av kulturminner i reservatet.

Treffes vedtak om reservat som krever aktive gjenopprettningstiltak, eller vedtak om reservat der bruk er en forutsetning for bevaring av det biologiske mangfold, skal det samtidig med vernevedtaket legges fram et utkast til plan for skjøtsel for å sikre verneformålet. Planen kan omfatte avtale om bruk av arealer, enkeltelementer og driftsformer. Planen eller avtalen kan inneholde bestemmelser om økonomisk kompensasjon til private som bidrar til områdets skjøtsel».

Vurdering etter naturmangfoldloven kapittel II

I henhold til naturmangfoldloven § 7 skal prinsippene i naturmangfoldloven §§ 8-12 legges til grunn som retningslinjer ved utøving av offentlig myndighet, og det skal framgå av beslutningen hvordan disse prinsippene er tatt hensyn til og vektlagt i vurderingen av saken. Forvaltningsmålene i §§ 4 og 5 trekkes også inn i skjønnsutøvingen. Bestemmelsene i naturmangfoldloven skal inngå som en integrert del i skjønnsutøvingen ved saksbehandling av vernesaker etter naturmangfoldloven. Miljøkonsekvensene av vernet skal vurderes i et helhetlig og langsiktig perspektiv, der hensynet til det planlagte vernet og eventuelt tap eller forringelse av naturmangfoldet på sikt avveies.

Etter § 8 i naturmangfoldloven skal offentlige beslutninger som berører naturmangfoldet så langt det er rimelig, bygge på vitenskapelig kunnskap om arters bestandssituasjon, naturtypers utbredelse og økologiske tilstand, samt effekten av påvirkninger. Kunnskapsgrunnlaget om naturforholdene i det foreslåtte naturreservatet er innhentet gjennom naturfaglige registreringer av både utvidelsesområdet og det eksisterende naturreservatet. Videre er det utarbeidet skjøtelsesplan for eksisterende reservat og arbeidet med forvaltningsplan er tilnærmet ferdigstilt. De naturfaglige registreringene av utvidelsesområdet dokumenterer godt viktige natur- og verneverdier samt funn av viktige naturtyper og to truede arter.

Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder har vurdert verneforslagets effekt på naturverdiene. Verneforskriften åpner for at flere pågående aktiviteter kan videreføres, herunder tradisjonelt friluftsliv og bruk av området til små- og storviltjakt. For enkelte aktiviteter vil et vern imidlertid innebære restriksjoner, noe som gir verneverdiene en økt beskyttelse. Ut fra dagens kunnskap om arter og naturtyper i området vil de aktivitetene som er tillatt i henhold til verneforskriften, etter all sannsynlighet ikke få en vesentlig negativ innvirkning på natur- og verneverdiene. Vernebestemmelsene er til hinder for at det kan gjøres vesentlige inngrep i området. Etter Fylkesmannens vurdering vil vernet med stor grad av sannsynlighet føre til en positiv utvikling for artene og naturtypene, jf. naturmangfoldloven §§ 4 og 5.

Fylkesmannen er av den oppfatning at den foreliggende kunnskap om arters bestandssituasjon, naturtypenes utbredelse og økologisk tilstand i denne saken står i et rimelig forhold til sakens karakter, og mener derfor at kunnskapsgrunnlaget i naturmangfoldloven § 8 er oppfylt. På denne bakgrunn mener vi at det foreligger nok kunnskap om effekten av vernet slik at føre-var-prinsippet ikke får særlig vekt i denne saken, jf. naturmangfoldloven § 9.

Hvilke aktiviteter og tiltak som kan tillates i det foreslåtte verneområdet bestemmes av verneforskriften. Regulering av disse vil kunne vurderes med hensyn til samlet belastning i naturreservatet. Prinsippet i naturmangfoldloven § 10 om økosystemtilnærming og samlet belastning er med dette vurdert og tillagt vekt.

Prinsippet i naturmangfoldloven § 11 om at kostnadene ved miljøforringelse skal bæres av tiltakshaver får ikke særlig betydning i denne saken ettersom et vern vil legge vesentlige begrensninger på hvilke tiltak som kan gjennomføres i området. Videre vil eventuelle godkjente tiltak, som regel i samsvar med verneforskriften, ikke ha vesentlig negativ effekt på verneverdiene, registrerte naturtyper, arter eller økosystem. Når det gjelder § 12 kan for eksempel lokaliseringalternativer være aktuelt å vurdere i forbindelse med søknader om dispensasjon fra verneforskriften.

Verneverdier

Naturkvaliteter og verneverdier i den foreslåtte utvidelsen av Nedre Timenes naturreservat er beskrevet i Ecofact rapport 453 «*Naturfaglige registreringer i skog 2014*». Avgrenset verneverdig areal er uten tyngre tekniske inngrep. Det er registrert ett kjerneområde innenfor det kartlagte arealet, og dette er gitt naturtypen gammel barskog. Det tilbudte arealet representerer en middelaldrende skog dominert av furu og eik der de eldste trærne vurderes å være på tilnærmet samme alder, anslagsvis 80-150 år. I kjerneområdet finnes det imidlertid en god del grove graner samt en del død ved. Det ble også registrert to rødlistearter knyttet til død ved: bølgekjuke (*Spongiporus undosus*) og ruteskorpe (*Xylobolus frustulatus*). De største verneverdiene i det tilbudte arealet knytter seg til kjerneområdet.

Verneforslaget representerer en lavlandsskog i nemoral sone og vil bidra nasjonalt til å dekke inn mangler ved skogvernet for denne skogtypen. Isolert sett vurderes det tilbudte arealet som lokalt til regionalt verneverdig (**). Fylkesmannen mener utvidelsen, som nå er tilbudt, vil være med å styrke eksisterende naturreservat ved at andelen vernet areal øker. Eksisterende naturreservat har nasjonal verneverdi (***), og denne videreføres til det nye reservatet inkludert den tilbudte utvidelsen.

Verneformål

Formålet med naturreservatet er å bevare et skogområde dominert av edelløvsskog, med alt naturlig plante- og dyreliv. Området inneholder naturtyper som svartorstrandskog, rik edelløvsskog og slåttemark. Spesielle kvaliteter i skogen er stedvis store forekomster av lind til dels med store dimensjoner og lauvingspreg, arealer med ospesuksesjoner, rik hagemarkskog, rik edellauvskog og en stor forekomst av barlind. Området har særskilt betydning for naturmangfold. En rekke truede og nær truede sommerfuglarter, planteveps og sopp er knyttet til overgangssonen mellom edellauvskog, beiteskog og kulturmark.

Området har særskilt pedagogisk og naturvitenskapelig verdi i form av referanseområde for store typiske sørlandske eikeskoger.

Andre interesser

Det tilbudte området benyttes til friluftsliv og noe storviltjakt. Nygård er også ofte benyttet som utgangspunkt ved ulike pedagogiske arrangementer knyttet til naturreservatet. Utover dette er ikke Fylkesmannen kjent med andre bruksområder.

Saksbehandling

Bakgrunn

Vern av skog har de siste 15 årene vært prioritert i verneplanarbeidet i Norge. Gjennom behandlingen av St.meld. nr. 25 (2002-2003) sluttet Stortinget seg til Regjeringens innstilling om en kraftig opptrapping av skogvernet. Den samme stortingsmeldingen trakk også fram viktige prinsipper og satsingsområder for en opptrapping av skogvernet. Et slikt prinsipp er at et utvidet skogvern skal følge de faglige anbefalingene fra rapporten til NINA og Skogforsk om «Evalueringen av skogvernet i Norge».

Regjeringens arbeid knyttet til vern av skog foregår nå etter to hovedlinjer; frivillig vern av skog og vern av skog på statens grunn. I stortingsmeldingen trekkes begge strategiene fram som viktige for å oppnå myndighetenes mål for det fremtidige skogvernet i Norge. Ordningen med frivillig vern innebærer at skogeier(e) tilbyr staten vern av egne skogarealer. Arbeidet skjer i nært samarbeid mellom Norges skogeierforbund og miljøvernmyndigheten. Miljøvernmyndigheten vurderer tilbudet og iverksetter gjennomføring av naturfaglige registreringer for å få kartlagt verneverdiene. Dersom det etter en slik registrering er aktuelt å fremme et forslag om vern for det kartlagte arealet, blir det holdt forhandlinger med grunneier(e) om avgrensning, utforming av verneforskrift samt økonomisk erstatning. Når staten og grunneier er kommet til enighet om disse punktene vil verneforslaget gjennomgå saksbehandling i tråd med reglene i naturmangfoldloven.

Verneprosessen for området

Fylkesmannen mottok tilbud om frivillig vern fra grunneier i november 2013. Ecofact gjennomførte naturfaglige registreringer 30. september 2014. Rapport fra registreringene forelå i mai 2015. Det ble gjennomført skogregistreringer i juni/juli 2016 som dannet grunnlaget for beregning av erstatningsbeløp. Avtaleinngåelse antas å være fullført i løpet av høsten 2016.

Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder sendte ut melding om oppstart av verneprosess for utvidelse av Nedre Timenes naturreservat den 19.14.2016. Det ble informert om oppstartsmeldingen i brev til grunneier, Kristiansand kommune, Vest-Agder fylkeskommune, Statens Vegvesen Region Sør, Agder Energi samt aktuelle lokale lag og foreninger. Melding om oppstart av verneplanarbeid ble også annonsert i Fædrelandsvennen. I tillegg til innspill fra grunneier kom det inn tre innspill til oppstartsmeldingen. Fylkesmannen kommenterte disse innspillene i høringsdokumentet (verneplanen), og viser til denne for utfyllende kommentarer.

Verneforslaget ble sendt ut på høring sammen med forslag til vern av seks andre skogområder i Aust- og Vest-Agder, jf. brev fra Fylkesmannen av 13.05.2016. Verneforslaget lå ute til høring i perioden 13.05.2016-8.07.2016. Det kom inn totalt 9 innspill til verneplanen. En oppsummering samt Fylkesmannens vurdering av innspillene følger lenger bak i dokumentet.

Det er på bakgrunn av høringsdokumentet og innkomne merknader at Fylkesmannen med dette sender sin tilrådning til Miljødirektoratet. Etter direktoratet har gjort sin vurdering, sendes deres tilrådning videre til Klima- og miljødepartementet. Der vil saken bli forberedt og

lagt frem som forslag om vernevedtak for Kongen i statsråd. Etter vedtak ved kongelig resolusjon vil Fylkesmannen bekjentgjøre vedtaket, og sørge for at reservatet blir skiltet og merket. Grensemerking utføres vanligvis av jordskifteretten, mens Statens naturoppsyn har ansvar for annen merking, tilsyn og vedlikehold.

Viktige endringer etter høring av verneplanen

Det kom inn få innspill i høringsperioden. På bakgrunn av innspill fra forsvarsbygg er det innarbeidet et unntak i verneforskriften for start og landing med Forsvarets luftfartøy.

Forvaltning, økonomiske og administrative konsekvenser

Utgangspunktet for å opprettholde verneverdiene i naturreservatet er at skogen skal få utvikle seg fritt uten nevneverdig skjøtsel. Det antas videre at det heller ikke vil være nevneverdig behov for skjøtsel i området i fremtiden. Dersom dette behovet skulle endre seg med tiden, vil forvaltningsmyndigheten utarbeide en forvaltnings- eller skjøtelsesplan. Videre må forvaltningsmyndigheten også sørge for tilgjengelige ressurser for administrasjon av området, herunder behandling av eventuelle dispensasjonssøknader samt oppfølging av oppsynstjenesten.

Lokal og sentral høring

Verneplanen for utvidelse av Nedre Timenes naturreservat ble sendt på lokal høring til grunneier, Kristiansand kommune, Vest-Agder fylkeskommune, Statens Vegvesen Region Sør og Agder Energi samt til følgende berørte lokale bruker- og interesseorganisasjoner: NIVA region Sør, Naturvernforbundet i Vest-Agder, Naturvernforbundet i Kristiansand, Norsk Zoologisk forening, Sørlandsavdelingen, Norsk Ornitologisk forening, Mandal lokallag, Norsk Ornitologisk forening, Kristiansand lokallag, Agder Botaniske forening, Agder Naturmuseum og botaniske hage, Norges Bondelag Agderkontoret, Agder Historielag, Vest-Agder bonde- og småbrukarlag, Vest-Agder sopp og nyttevekstforening, Norsk entomologisk forening, DNT Sør, Midt-Agder friluftsråd, Forum for Natur og friluftsliv-Agder og NJFF Vest-Agder.

Verneplanen ble videre sendt på sentral høring til følgende parter: Norsk organisasjon for terreng sykling (NOTS), AVINOR AS, Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard, Biologisk institutt, Universitetet i Oslo, Den Norske Turistforening, Fakultetet for naturvitenskap og teknologi – NTNU, Forsvarsbygg, Friluftslivets fellesorganisasjon, Friluftsrådernes Landsforbund, Jernbaneverket, Kommunal- og moderniseringsdepartementet, Kommunenes sentralforbund, Luftfartstilsynet, Natur og Ungdom, NHO Reiseliv, Norges Bondelag, Norges Fjellstyresamband, Norges Geologiske Undersøkelser, Norges handikapforbund, Norges Idrettsforbund og olym. og paraolymp., Norges Jeger- og Fiskerforbund, Norges Luftsportsforbund, Norges Miljøvernforbund, Norges Naturvernforbund, Norges Orienteringsforbund, Norges vassdrags- og energidirektorat, Norsk Biologforening, Norsk Bonde- og Småbrukarlag, Norsk Botanisk Forening, Norsk institutt for naturforskning, Norsk institutt for skog og landskap, Norsk Orkideforening, Norsk

Ornitologisk Forening, Norsk Sau og Geit, Norsk Zoologisk Forening, Norskog, NSB hovedadm., NTNU, Ringve botaniske have, NTNU, Vitenskapsmuseet, Riksantikvaren, SABIMA, Statens Kartverk, Landbruksdirektoratet, Statkraft SF, Statnett SF, Stedsnavntjenestene for Østlandet og Agderfylkene, Statskog, Norges miljø- og biovitenskapelige universitet, Universitetet i Bergen, Universitetet i Tromsø, Universitetets naturhistoriske museer og botanisk hage, Vegdirektoratet, Verdens Naturfond og Villreirådet i Norge.

Innkommne høringsinnspill til verneplanen

Ved høringsfristens utløp var det kommet inn 9 innspill til verneplanen. En sammenfatning av innspillene følger nedenfor.

Forsvarsbygg har ingen merknader til planavgrensningen av den foreslåtte utvidelsen av Nedre Timenes naturreservat. Det pekes imidlertid på at unntaket i verneforskriften knyttet til landing og start med Forsvarets luftfartøy ikke er tatt inn i verneforskriften. Det bes om at dette unntaket innarbeides i forskriften.

Stedsnavntjenesten for Østlandet og Agderfylkene har ingen merknader til at Nedre Timenes naturreservat beholdes som navn på det utvidede reservatområdet.

Statens Vegvesen Region Sør har ingen merknader til det foreslåtte verneområdet.

Jernbaneverket har ingen merknader til opprettelse av verneområdet.

Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard har ingen merknader til den foreslåtte utvidelsen av Nedre Timenes naturreservat.

Landbruksdirektoratet påpeker at det fra direktoratets side generelt er ønskelig at det går tydelig frem av verneplanen om og i så fall hvordan de aktuelle områdene nyttes i landbrukssammenheng ved vernetidspunkt. Det pekes videre på at det er åpnet for beiting, men ikke for gjerding i verneforskriften, og at det bør vurderes om det kan åpnes også for gjerding. Det bes videre om at det gis spesifiserte dispensasjonsbestemmelser eller bestemmelser om unntak fra ferdselsbestemmelsene for nødvendig bruk av motorferdsel for utsetting av saltstein i de områdene det er åpnet for det.

Vest-Agder fylkeskommune bemerker at både eksisterende naturreservat og den foreslåtte utvidelsen er et regionalt friluftslivsområde. Dette begrunnes ut fra bruksintensitet, opplevelseskvaliteter, brukergrupper mm. Og understøttes av temakart over Regionalt viktige og svært viktige friluftslivsområder i Vest-Agder, vedlegg til Regional plan for idrett, friluftsliv og fysisk aktivitet 2014-2020. Fylkeskommunen har ingen store merknader til den foreslåtte utvidelsen av Timenes naturreservat, men minner om at Kristiansand kommune har søkt om at deler av et mindre område ved Nygård, som inngår i den foreslåtte utvidelsen, skal sikres som statlig sikret friluftslivsområde. Her er det planlagt oppført en gapahukleir som skal benyttes i pedagogisk sammenheng av skoleklasser, men det bes også om at det legges til grunn at andre vil benytte leiren. Fylkesmannen bes om å vurdere om det er hensiktsmessig at arealene ved og rundt gapahukleiren skal inngå i verneområdet.

Norsk organisasjon for terrengsykling er positive til opprettelse av vernet, men ber om at verneforskriften tillater sykling på eksisterende veger og stier.

Kartverket har ingen merknader knyttet til opprettelse av verneområdet.

Fylkesmannens vurdering av innspillene

Mindre språklige endringer og rettelsjer i verneforskriften blir ikke kommentert nærmere. Større endringer vises i kursiv i vedlagt verneforskrift. Fylkesmannen finner det ikke nødvendig med utfyllende kommentarer til innspillene fra Stedsnavntjenesten for Østlandet og Agderfylkene og Statens Vegvesen Region Sør, Jernbaneverket, Kartverket og Direktoratet for mineralforvaltning.

Forsvarsbygg savner en bestemmelse i verneforskriften som åpner for at start og landing med Forsvarets luftfartøy skal kunne foregå i naturreservatet. En slik åpning lå ikke inne i den gamle verneforskriften fra 2011. Fylkesmannen har vurdert det slik at et slikt unntak som Forsvarsbygg etterlyser kan tas inn i verneforskriften uten at dette vil gå på bekostning av verneverdiene. Unntaket er derfor innarbeidet i nytt forslag til verneforskrift, jf. § 6, bokstav e).

Som Vest- Agder fylkeskommune viser til i sitt innspill til verneplanen, er det knyttet store friluftsjntresser til eksisterende naturreservat på Nedre Timenes samtidig som området også er svært viktig i pedagogisk sammenheng. Dette understrekes blant annet med at hensynet til pedagogisk verdi er innarbeidet som en del av verneformålet i gjeldende verneforskrift. Fylkesmannen mener videre at det ikke er noen motsetning i at området som Kristiansand kommune ønsker å sikre for friluftslivsformål inkluderes i utvidelsen av Nedre Timenes naturreservat. Forslag til verneforskrift åpner for at forvaltningsmyndigheten etter søknad kan gi tillatelse til tilretteleggingstiltak for friluftsliv og pedagogiske aktiviteter dersom dette ikke strider mot verneformålet, jf. § 7 d. Fylkesmannen mener oppføring av en permanent gapahuk med tilhørende bålplass på Nygård, innenfor det området som nå tilbys, er en fornuftig løsning. Dette området er godt egnet som samlingsplass ved ulike arrangementer som innebærer formidling av verneverdiene i naturreservatet. Etter vår vurdering kan det derfor påregnes at en søknad om oppføring av gapahuk på Nygård imøtekommes. Når det gjelder bålplass tas det inn som et generelt unntak i verneforskriften at dette kan foregå på etablert bålplass på Nygård med medbrakt ved, jf. forslag til verneforskrift § 4 m. Vi har ikke funnet grunn til å endre verneforskriften til å tillate sykling utenfor eksisterende veier.

Gjeldende verneforskrift for Nedre Timenes naturreservat åpner kun for beiting i en nærmere avgrenset del av naturreservatet. Det er ønskelig å opprettholde beiting der dette pågår, og Fylkesmannen mener det av hensyn til verneverdiene også er kurant å ta inn et unntak i verneforskriften for utsetting av saltstein i den delen av naturreservatet der det er åpnet for dette. Det tas også inn en spesifisert dispensasjonsbestemmelse knyttet til nødvendig motorferdsel i forbindelse med utsetting av saltstein. Fylkesmannen bemerker videre at verneforskriften åpner for oppsetting av gjerde i forbindelse med beiting.

Fylkesmannens tilrådning

Fylkesmannen i Aust-og Vest-Agder anbefaler at området vernes som utvidelse av eksisterende Nedre Timenes naturreservat med de endringer som fremgår av tilrådingen, men for øvrig med verneforskrift som i høringsforslaget. I vernekartet er vernegrensa endret til å følge vannkant i stedet for eiendomsgrense mot Rossevann i øst. Dette har medført at totalt areal som foreslås vernet reduseres noe. Andelen landareal som vernes er derimot det samme som det går frem av verneplanen som var ute til høring. Justert vernekart finnes som eget vedlegg til tilrådingen.

Vedlegg 1 – Beskrivelse av området

LOKALITET:	Nedre Timenes
KOMMUNE:	Kristiansand
FYLKE:	Vest-Agder
VERNEKATEGORI (samlet omr.):	Nasjonalt verneverdig (***)
VEGETASJONSSONE:	Nemoral
VEGETASSJONSSEKSJON:	Klart oseanisk (O2)
HØYDE OVER HAVET:	Ca. 26-66 moh
AREAL:	1852 daa

Områdebeskrivelse

Området som ble kartlagt i 2014 innebærer en utvidelse av eksisterende Nedre Timenes naturreservat mot øst, og er lokalisert om lag 1,2 km sør for Kristiansand dyrepark i Kristiansand kommune. Undersøkellesområdet ligger mellom Nygårdstjønnna, Bjorvann og Rossevann, og er ca. 1 km langt på det lengste og 0,3-0,4 km bredt. Området har forholdsvis lite variert topografi med en del slake småkoller. Berggrunnen består av båndgneis og øyegneis. Løsmassedekket er tynt og det meste av området har et tynt humusdekke. Rundt Nygårdstjønnna er berggrunnen dekket med torv/myr.

Skogstruktur/påvirkning

Skogen i utvidelsesområdet er middelaldrende og de eldste trærne er nesten alle på samme alder på anslagsvis 80-150 år. Trærnes jevne alder og ingen spor etter hogst i området, tyder på at skogen som finnes her i dag er førstegenerasjonsskog på gammel beitemark. Det er registrert et kjerneområde innenfor det kartlagte arealet der det finnes en del temmelig grove til grove graner samt en del død ved (gran). Utenom kjerneområdet er det sparsomt med død ved. Skogen har lav kontinuitet.

Verneverdier

Hele undersøkelsesområdet vurderes som verneverdig og vil øke verneverdien for det eksisterende Nedre Timenes naturreservat. Verneverdiene er i all hovedsak knyttet til det registrerte kjerneområdet. Kjerneområdet består for det meste av gammel barskog (gran), men det er også innslag av furu, eik og enkelte osper. Det ble registrert to rødlistearter innenfor kjerneområdet, bølgekjuke og ruteskorpe. Av andre interessante artsfunn nevnes stor ospeildkjuke og hornskovlmoose.

Det tilbudte arealet representerer en middelaldrende skog, som etter all sannsynlighet kan regnes som et gjennomsnittlig utsnitt av furu-/eikedominert naturskog i regionen. Det tilbudte arealet vurderes å være lokalt til regionalt verneverdig, og verneverdien settes noe høyere enn de naturfaglige registreringene skulle tilsi fordi den foreslåtte utvidelsen vurderes å styrke det eksisterende naturreservatet på Nedre Timenes.

Verneformål

Området foreslås vernet som naturreservat med hjemmel i lov 19. juni 2009 nr. 100 om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven) § 34 jf. § 37 og § 62.

Formålet med naturreservatet er å bevare et skogområde dominert av edelløvsog, med alt naturlig plante- og dyreliv. Området inneholder naturtyper som svartorstrandskog, rik edelløvsog og slåttemark. Spesielle kvaliteter i skogen er stedvis store forekomster av lind til dels med store dimensjoner og lauvingspreg, arealer med ospesuksesjoner, rik hagemarkskog, rik edellauvsog og en stor forekomst av barlind. Området har særskilt betydning for

naturmangfold. En rekke truede og nær truede sommerfuglarter, planteveps og sopp er knyttet til overgangssonen mellom edellauvskog, beiteskog og kulturmark.

Området har særskilt pedagogisk og naturvitenskapelig verdi i form av referanseområde for store typiske sørlandske eikeskoger.

Tekniske inngrep

Avgrenset verneverdig areal er uten kjente tyngre tekniske inngrep. Området ved Nygård er også ofte benyttet som utgangspunkt ved ulike pedagogiske arrangementer knyttet til naturreservatet.

Planstatus

I kommuneplanens arealdel er den foreslåtte utvidelsen av Nedre Timenes naturreservatet avsatt til landbruks-, natur- og friluftsområde (LNF).

Andre interesser

Det tilbudte området benyttes til friluftsliv samt noe storviltjakt. Utover dette er ikke Fylkesmannen kjent med andre bruksområder.

Vedlegg 2 – Verneforskrift

Forskrift om vern av Nedre Timenes naturreservat i Kristiansand kommune, Vest-Agder fylke

Fastsatt ved kongelig resolusjon.....med hjemmel i lov 19. juni 2009 nr. 100 om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven) § 34, jf. § 37 og § 62.
Fremmet av Klima og miljødepartementet.

§ 1. (formål)

Formålet med naturreservatet er å bevare et skogområde dominert av edelløvsskog, med alt naturlig plante- og dyreliv. Området inneholder naturtyper som svartorstrandskog, rik edelløvsskog og slåttemark. Spesielle kvaliteter i skogen er stedvis store forekomster av lind til dels med store dimensjoner og lauvingspreg, arealer med ospesuksesjoner, rik hagemarkskog, rik edellauvsskog og en stor forekomst av barlind. Området har særskilt betydning for naturmangfold. En rekke truede og nær truede sommerfuglarter, planteveps og sopp er knyttet til overgangssonen mellom edellauvsskog, beiteskog og kulturmark.

Området har særskilt pedagogisk og naturvitenskapelig verdi i form av referanseområde for store typiske sørlandske eikeskoger.

§ 2. (geografisk avgrensing)

Naturreservatet berører følgende gnr./bnr.: 62/4, 66/1, 66/2, 66/4 og 70/6 i Kristiansand kommune. Naturreservatet dekker et totalareal på ca. 1 852 dekar. Grensene for naturreservatet går fram av kart i målestokk 1:12 000 datert Miljøverndepartementet desember 2011. De nøyaktige grensene for naturreservatet skal avmerkes i marka. Knekkpunktene skal koordinatfestes.

Verneforskriften med kart oppbevares i Kristiansand kommune, hos Fylkesmannen i Vest-Agder fylke, i Direktoratet for naturforvaltning og i Miljøverndepartementet. Det samme gjelder jordskiftekartet som lages etter grensemerking.

§ 3. (vernebestemmelser)

I naturreservatet må ingen foreta noe som forringer verneverdiene angitt i verneformålet. I naturreservatet gjelder følgende vernebestemmelser:

- a) Vegetasjon, herunder døde busker og trær, er vernet mot skade og ødeleggelse. Det er forbudt å fjerne planter og sopp (inkludert lav) eller deler av disse fra reservatet. Planting eller såing av trær og annen vegetasjon er forbudt.
- b) Dyrelivet, herunder reirplasser og hiområder, er vernet mot skade, ødeleggelse og unødig forstyrrelse. Utsetting av dyr er forbudt.
- c) Området er vernet mot ethvert tiltak som kan endre naturmiljøet som f.eks. oppføring av bygninger, anlegg, gjerder, andre varige eller midlertidige innretninger, parkering av campingvogner, brakker e.l., framføring av luftledninger, jordkabler, kloakkledninger, bygging av veier, drenering eller annen form for tørrlegging, uttak, oppfylling og lagring av masse, utføring av kloakk eller andre konsentrerte forurensningstilførsler, henleggelse av avfall, gjødsling, kalking eller bruk av kjemiske bekjempingsmidler. Forsøpling er forbudt.

Opplistingen er ikke uttømmende.

- d) Bruk av naturreservatet til telteleirer, idrettsarrangementer eller andre større arrangementer er forbudt.
- e) Bålbrenning er forbudt

§ 4. (generelle unntak fra vernebestemmelsene)

Vernebestemmelsene i § 3 annet ledd er ikke til hinder for:

- a) Sanking av bær og matsopp.
- b) Jakt, fangst og fiske i samsvar med gjeldende lovverk.
- c) Skadefelling av store rovdyr i samsvar med gjeldende lovverk.
- d) Vedlikehold av veier, anlegg og andre innretninger som er i bruk på vernetidspunktet, innbefattet vei ned til Timenesbrygga merket av på vernekartet. Nygårdsveien kan oppgraderes i tråd med reguleringsplan for Sørlandsparken slik den forelå ved oppstart av verneplanarbeidet.
- e) Merking, rydding og vedlikehold av stier, løyper, bruer og skilt som eksisterte på vernetidspunktet.
- f) Bruk av naturreservatet til idrettsarrangementer i tråd med forvaltningsplan, jf. § 10.
- g) Skånsom rydding og tynning rundt kulturminner som steingjerder, hustuffer, gravrøyser og helleristninger.
- h) Beiting i beiteskog vist på vernekartet, samt oppsetting av strømgjerde for husdyrhold. For «Strandekra» skal praksis være i henhold til forvaltningsplan, jf. § 10.
- i) *Utsetting av saltstein*
- j) Skjøtsel i kulturlandskapet vist på vernekartet i tråd med forvaltningsplan, jf. § 10.
- k) Drift, vedlikehold og nødvendig istandsetting ved akutt utfall på eksisterende energi- og kraftanlegg.
- l) Oppgradering/fornyelse av kraftledninger for heving av spenningsnivå og økning av linjetverrsnitt når dette ikke forutsetter vesentlige fysiske endringer i forhold til verneformålet.
- m) Bålbrenning med medbrakt ved på nærmere anvist bål plass på Nygård. Bålbrenning må foregå i samsvar med gjeldende lovverk.

§ 5. (regulering av ferdsel)

All ferdsel skal skje varsomt og ta hensyn til vegetasjon, dyreliv og kulturminner.

I naturreservatet gjelder følgende bestemmelser om ferdsel:

- a) Motorisert ferdsel til lands og til vanns er forbudt, herunder start og landing med luftfartøy.
- b) Bruk av sykkel, hest og kjerre samt ridning er forbudt utenom på traseer godkjent gjennom forvaltningsplan, jf. § 10.

§ 6. (generelle unntak fra ferdselsbestemmelsene)

Ferdselsbestemmelsene i § 5 er ikke til hinder for:

Gjennomføring av militær operativ virksomhet og tiltak i forbindelse med ambulanse-, politi-, brannvern-, rednings- og oppsynsvirksomhet, samt gjennomføring av skjøtelses- og forvaltningsoppgaver som er bestemt av forvaltningsmyndigheten. Unntaket gjelder ikke øvingskjøring.

Ferdselsbestemmelsene i § 5 annet ledd er ikke til hinder for:

- a) Nødvendig motorferdsel i forbindelse med uttransport av syke og skadde bufe. Kjøretøy som benyttes skal være skånsomt mot markoverflaten. Det skal gis melding til ansvarlig oppsyn for verneområdet i forkant av kjøring.
- b) Nødvendig motorferdsel i samband med akutt utfall på eksisterende energi- og kraftanlegg. Det skal i etterkant sendes melding til forvaltningsmyndigheten.
- c) *Landing og start med Forsvarets luftfartøy*
- d) Nødvendig uttransport av felt elg og hjort med lett terrengkjørende beltekjøretøy som ikke setter varige spor i terrenget.
- e) Motorferdsel på Nygårdsveien mellom Nedre Timenes og Nygård for jord- og skogbruksdrift, for nødvendig vedlikehold av veien, samt for nødvendig vedlikehold av kommunal avfallsledning med tilhørende anlegg som ligger i tilknytning til verneområdet. For sistnevnte formål gjelder unntaket også sidevei til Nygårdsveien som er avmerket i vernekartet.
- f) Motorferdsel på traktorvei (merket av på vernekartet):
  - a. fra Nedre Timenes til Timenesbrygga for nødvendig transport av utstyr til båthus.
  - b. mellom Nedre Timenes og Fjelljordet i forbindelse med beiting/slått og uttransport av felt storvilt.
  - c. over Pålsmyrbrekka/Hauestøbakken i forbindelse med beiting og slått av innmark.

§ 7.(spesifiserte dispensasjonsbestemmelser)

Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi dispensasjon til:

- a) Avgrenset bruk av naturreservatet for aktiviteter nevnt i § 3 d (telteirer, arrangementer mv).
- b) Istandsetting, vedlikehold og skjøtsel av kulturminner.
- c) Tiltak i forbindelse med forvaltning av vilt og fisk.
- d) Tilretteleggingstiltak for friluftsliv og pedagogiske aktiviteter dersom det ikke er i strid med vernevedtakets formål.
- e) Oppgradering/fornyelse av kraftledninger som ikke faller inn under § 4 l.
- f) Beiting i områder som ikke er merket som kulturmark på vernekartet.
- g) Etablering av anlegg for Kystverket.
- h) Nødvendig motorferdsel i forbindelse med:
  - a. aktiviteter nevnt i § 4 h, i og j.
  - b. vedlikehold av veier, anlegg og andre innretninger som nevnt i § 4 d.
  - c. Vedlikehold, istandsetting og skjøtsel av kulturminner, jf. § 4 g og § 7 b.
  - d. drift, vedlikehold og oppgradering/fornyelse av kraftledninger, jf. § 4 k og l og § 7 e.

§ 8.(generelle dispensasjonsbestemmelser)

Forvaltningsmyndigheten kan gjøre unntak fra forskriften dersom det ikke strider mot vernevedtakets formål og ikke kan påvirke verneverdiene nevneverdig, eller dersom sikkerhetshensyn eller hensynet til vesentlige samfunnsinteresser gjør det nødvendig, jf. naturmangfoldloven § 48.

§ 9.(skjøtsel)

Forvaltningsmyndigheten, eller den forvaltningsmyndigheten bestemmer, kan iverksette tiltak for å opprettholde eller oppnå den natur- eller kulturtilstand som er formålet med vernet.

§ 10.(forvaltningsplan)

Det skal utarbeides forvaltningsplan med nærmere retningslinjer for forvaltning av naturreservatet. Forvaltningsplanen kan inneholde nærmere retningslinjer for gjennomføring av skjøtsel.

§ 11.(forvaltningsmyndighet)

Miljødirektoratet fastsetter hvem som skal ha forvaltningsmyndighet etter denne forskriften.

Endret ved forskrift 15 mars 2013 nr. 284 (i kraft 1 juli 2013).

§ 12. (ikrafttredelse)

Denne forskriften trer i kraft straks.